

KONFERENSIYALAR COM

ANJUMANLAR PLATFORMASI

**IX RESPUBLIKA ILMIY-
AMALIY KONFERENSIYASI**

**YANGI DAVR ILM-
FANI: INSON UCHUN
INNOVATSION G'OYA
VA YECHIMLAR**

OKTYABR, 2025

ELEKTRON NASHR:

<https://konferensiyalar.com>

YANGI DAVR ILM-FANI: INSON UCHUN INNOVATSION G'OYA VA YECHIMLAR

**IX RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY
KONFERENSIYASI MATERIALLARI**

2025-yil, oktyabr

TOSHKENT-2025

Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar.
IX Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari to'plami.
1-jild, 9-son (oktyabr, 2025-yil). – 71 bet.

Mazkur nashr ommaviy axborot vositasi sifatida 2025-yil, 8-iyulda
C-5669862 son bilan rasman davlat ro'yaxatidan o'tkazilgan.

Elektron nashr: <https://konferensiyalar.com>

Konferensiya tashkilotchisi: "Scienceproblems Team" MChJ

Konferensiya o'tkazilgan sana: 2025-yil, 23-oktyabr

Mas'ul muharrir:

Isanova Feruza Tulqinovna

Annotatsiya

Mazkur to'plamda "Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar" mavzusidagi IX Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari jamlangan. Nashrda respublikaning turli oliy ta'lim muassasalari, ilmiy markazlari va amaliyotchi mutaxassislari tomonidan tayyorlangan maqolalar o'rin olgan bo'lib, ular ijtimoiy-gumanitar, tabiiy, texnik va yuridik fanlarning dolzarb muammolari va ularning innovatsion yechimlariga bag'ishlangan. Ushbu nashr ilmiy izlanuvchilar, oliy ta'lim o'qituvchilari, doktorantlar va soha mutaxassislari uchun foydali qo'llanma bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: ilmiy-amaliy konferensiya, innovatsion yondashuv, zamonaviy fan, fanlararo integratsiya, ilmiy-tadqiqot, nazariya va amaliyot, ilmiy hamkorlik.

Barcha huquqlar himoyalangan.

© Scienceproblems team, 2025-yil

© Mualliflar jamoasi, 2025-yil

MUNDARIJA

KIMYO FANLARI

Narmanova Feruza, Ibragimov Aziz, Turayev Xayit, Toirova Gulshoda

Zn(II) NING 4-AMINOBENZOY KISLOTASI BILAN $\{[Zn(H_2O)_2(SO_4)_2](C_7H_7NO_2)_2\}_n$

KOMPLEKS BIRIKMASI SINTEZI 5-9

TEXNIKA FANLARI

Кузибоев Шухназар

РАЗРАБОТКА КОМПОЗИЦИОННЫХ СОРБЕНТОВ НА ОСНОВЕ ЖЕЛЕЗОСОДЕРЖАЩИХ
ОТХОДОВ ДЛЯ ОЧИСТКИ СТОЧНЫХ ВОД ОТ НЕФТЕПРОДУКТОВ 10-16

Mirjalolova Nargiza

MULTIMEDIALI ALOQA TARMOQLARIDA HUYUMLARNI ANIQLASHNING ILG'OR

TEKNOLOGIYALARI 17-23

TARIX FANLARI

Jo'raboyev Ulug'bek

TURKISTON ASSRDA SUD TIZIMI FAOLIYATI 24-26

IQTISODIYOT FANLARI

Суюнова Саодат

РОЛЬ МАРКЕТИНГОВЫХ СТРАТЕГИЙ В РАЗВИТИИ ЭКОТУРИЗМА 27-32

Ashurova Sitora

ENHANCING INFLATION FORECASTING THROUGH HYBRID ECONOMETRIC AND MACHINE
LEARNING APPROACHES IN EMERGING MARKETS 33-36

FALSAFA FANLARI

Xoshimov Hakimjon

O'ZBEK JAMIYATIDA YOSHLARNING IQTISODIY TAFAKKURINI RIVOJLANTIRISHNING

IJTIMOIIY MEKANIZMLARI 37-42

FILOLOGIYA FANLARI

Norbekova Gulrux

INGLIZ TILIDA AFSUNGA OID BIRLIKLARNING KONSEPTUAL ASOSLARI 43-46

Abdurahmonova Nilufar

LEKSIKOGRAFIYADA TERMINOLOGIK LUG'ATLARNING O'RNI VA AHAMIYATI 47-49

YURIDIK FANLAR

Каюмова Малика

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В ПРЕСТУПНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ:
ВЫЗОВЫ ДЛЯ УГОЛОВНОГО ПРАВА 50-53

PEDAGOGIKA FANLARI

Abdullayeva Ziroatxon

ZAMONAVIY PEDAGOGIK TEKNOLOGIYALARNI QO'LLASH JARAYONIDA TALABALARDA
REFLEKTIV TAFAKKURNI RIVOJLANTIRISHNING ASOSIY VAZIFALARI VA PEDAGOGIK
IMKONIYATLARINI ANIQLASH 54-56

Shermatova Saxobaxon

KLASTERLI YONDASHUV ASOSIDA OLIY TA'LIMDA INDUKTIV VA DEDUKTIV FIKRLASH
JARAYONLARINI SHAKLLANTIRISHNING ILMIY-NAZARIY KONSEPSIYASINI
ASOSLASH 57-59

Baratova Yulduz

TARBIYACHILARDA KOMMUNIKATIV SALOHİYATNI SHAKLLANTIRISHNING METODIK

ASOSLARI 60-65

TIBBIYOT FANLARI

Fayziyeva Nozima

YOSHLARDA SOG'LOM TURMUSH TARZINI SHAKLLANTIRISHNING TIBBIY-PEDAGOGIK

ASOSLARI 66-70

KLASTERLI YONDASHUV ASOSIDA OLIY TA'LIMDA INDUKTIV VA DEDUKTIV FIKRLASH JARAYONLARINI SHAKLLANTIRISHNING ILMIY-NAZARIY KONSEPSIYASINI ASOSLASH

Shermatova Saxobaxon Rahmonberdi qizi

Farg'ona davlat universiteti mustaqil tadqiqotchisi

Email: Sahoba1992@gmail.com

Tel: +998912038392

Annotatsiya. Ushbu maqolada oliy ta'lim jarayonida talabalarining induktiv va deduktiv fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishda klasterli yondashuvning ilmiy-nazariy asoslari yoritilgan. Klaster texnologiyasi asosida tashkil etilgan ta'lim jarayonining mantiqiy, kognitiv va reflektiv bosqichlari tahlil qilinib, induktiv va deduktiv tafakkurning integrativ shakllanish modeli ishlab chiqiladi.

Kalit so'zlar: klasterli yondashuv, induktiv fikrlash, deduktiv fikrlash, tafakkur jarayoni, integratsiya, refleksiya, kognitiv faoliyat, konseptual model.

SUBSTITUTION OF THE SCIENTIFIC-THEORETICAL CONCEPT OF FORMING INDUCTIVE AND DEDUCTIVE THINKING PROCESSES IN HIGHER EDUCATION BASED ON CLUSTER APPROACH

Shermatova Sahobakhon Rahmonberdi qizi

Independent researcher at Fergana State University

Annotation This article discusses the scientific and theoretical foundations of the cluster approach in the formation of students' inductive and deductive thinking skills in the process of higher education. The logical, cognitive and reflective stages of the educational process organized on the basis of cluster technology are analyzed, and an integrative model of the formation of inductive and deductive thinking is developed.

Key words: cluster approach, inductive thinking, deductive thinking, thinking process, integration, reflection, cognitive activity, conceptual model.

DOI: <https://doi.org/10.47390/ydif-y2025v1i9/n12>

Zamonaviy oliy ta'lim tizimining ustuvor yo'nalishlaridan biri talabalarda ilmiy izlanish, tahliliy yondashuv va ijodiy tafakkurni shakllantirishdan iborat. XXI asr kompetensiyalarida muhim o'rin egallagan tanqidiy va mantiqiy fikrlashni rivojlantirish jarayoni o'qitish texnologiyalarining metodologik asoslarini yangicha talqin etishni talab etmoqda. Shu nuqtai nazardan, klasterli yondashuv ta'lim jarayonini tizimli va integrativ tarzda tashkil etish, shuningdek, induktiv va deduktiv fikrlash jarayonlarini uyg'unlashtirish uchun samarali vosita sifatida qaralmoqda.

Induktiv fikrlash kuzatuv, tahlil va umumlashtirish asosida yangi bilimni yaratish jarayoni bo'lsa, deduktiv fikrlash mavjud nazariy bilimlardan yangi amaliy holatlarni asoslash jarayonidir. Ularning o'zaro bog'liqligi ta'lim jarayonida ilmiy tafakkur madaniyatini shakllantirishga xizmat qiladi. Natijada talaba faktlardan xulosa chiqarish (induksiya) bilan bir qatorda, nazariy bilimlarni real vaziyatlarga tatbiq etish (deduksiya) malakasiga ega bo'ladi.

Klasterli yondashuv o'quv jarayonida bilim va tushunchalarni mantiqiy tizimga solish, ularning o'zaro aloqadorligini aniqlash hamda bilim tarmoqlarini vizual asosda ifodalash imkonini beruvchi didaktik mexanizmdir. Ushbu yondashuv talabalarning tafakkur faoliyatini faollashtiradi, o'rganilayotgan bilimlarni bir butun tizim sifatida idrok etishga undaydi.

Klasterli yondashuvning ilmiy asoslari quyidagi tamoyillar bilan belgilanadi:

Assotsiativlik tamoyili – tushunchalar o'rtasidagi semantik va mantiqiy aloqalarni tarmoqlantirish orqali bilim integratsiyasini ta'minlash;

Integrativlik tamoyili – turli fan va tushunchalar o'rtasidagi umumiylik hamda tafovutni aniqlab, yangi bilimlar sintezini yaratish;

Vizualizatsiya tamoyili – fikrlash jarayonini klaster xarita ko'rinishida aks ettirish orqali bilimni ongda mustahkamlash;

Refleksiya tamoyili – o'z fikrlash faoliyatini tahlil qilish, tuzilgan klasterlarni baholash va yangilash orqali o'z-o'zini rivojlantirishni rag'batlantirish.

Mazkur yondashuvning pedagogik qiymati shundaki, u o'quv materialini yodlashga emas, balki mazmuniy tahlil va mantiqiy bog'lanishlar asosida idrok etishga yo'naltiradi. Bu esa talabalarda kognitiv mustaqillik va analitik fikrlash malakasini rivojlantiradi.

Pedagogik psixologiyada induktiv va deduktiv fikrlash inson tafakkurining o'zaro bog'liq, lekin turli yo'nalishda kechuvchi jarayonlari sifatida qaraladi. Ular tafakkurning ikki asosiy bosqichini tashkil etadi: bilimni yaratish (induksiya) va bilimni qo'llash (deduksiya).

Pedagogik psixologiya nuqtayi nazaridan fikrlash jarayonining ikki asosiy turi induktiv va deduktiv fikrlash inson tafakkurining o'ziga xos kognitiv bosqichlarini ifodalaydi.

Induktiv fikrlash xususiy hodisa va kuzatuvlardan umumiy qonuniyat yoki nazariy xulosaga kelish jarayonidir. U tajriba, kuzatish hamda konkret faktlarni tahlil qilish orqali yangi bilimlarni umumlashtirishga imkon beradi. Boshqacha aytganda, induktiv fikrlashda inson avval mavjud hodisalarni o'rganadi, ular orasidagi o'xshashlik va farqlarni aniqlaydi, so'ngra bu kuzatuvlarga tayanib umumiy tamoyillarni shakllantiradi.

Deduktiv fikrlash esa, aksincha, umumiy qonuniyatlardan va nazariy tamoyillardan kelib chiqib, xususiy holatlar yoki amaliy vaziyatlarni tahlil qilishni nazarda tutadi. Bu jarayonda talaba mavjud nazariya yoki qoidani muayyan sharoitga tatbiq etadi, muammoli vaziyatni tahlil qiladi va mantiqiy asosda yechimga keladi. Demak, induktiv fikrlash o'rganilayotgan materialdan nazariy umumlashtirishga olib boruvchi yo'nalish bo'lsa, deduktiv fikrlash esa nazariy bilimni amaliy holatlarga tatbiq etish yo'nalishini tashkil etadi. Oliy ta'lim jarayonida ushbu ikki fikrlash turining uyg'unlashuvi talabalarda analitik-sintetik tafakkur, mantiqiy tahlil va ilmiy asoslash madaniyatini rivojlantiradi.

Oliy ta'limda ushbu ikki jarayonning uyg'unlashuvi analitik-sintetik tafakkurni shakllantiradi. Bunday yondashuv talabalarda sabab-oqibat munosabatlarini anglash, nazariy bilimlarni empirik holatlar bilan bog'lash hamda mustaqil ilmiy tahlil ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, klasterli yondashuv asosida induktiv va deduktiv fikrlashni rivojlantirish uch bosqichli kognitiv model asosida amalga oshiriladi:

1. Motivatsion-boshlang'ich bosqich. Talabalar muammoni aniqlaydi, savol qo'yadi, ma'lumotlarni guruhlaydi va dastlabki klaster tuzilmasini yaratadi. Bu jarayon fikrlashni yo'naltiruvchi ichki motivni shakllantiradi.

2. Analitik-sintez bosqichi. Olingan ma'lumotlar induktiv tahlil orqali umumlashtiriladi, keyin deduktiv yondashuv yordamida nazariy asosda tekshiriladi va sintez qilinadi. Bu bosqichda tafakkur faoliyatining reflektiv jarayoni kuchayadi.

3. Reflektiv-baholash bosqichi. Hosil bo'lgan klasterlar qayta tuziladi, ularning mantiqiy to'liqligi, sababiy aloqalari va nazariy asoslari baholanadi. Talabalar o'z fikrini mustaqil asoslay olish malakasiga ega bo'ladi.

Natijada talaba o'z fikrlash jarayonini ongli boshqarish, nazariy bilimni amaliy tahlil bilan uyg'unlashtirish hamda ilmiy dalillash madaniyatini rivojlantiradi.

Klasterli yondashuv asosida induktiv va deduktiv fikrlashni shakllantirish konsepsiyasi quyidagi metodologik g'oyalarni o'z ichiga oladi:

1. Tizimlilik g'oyasi – fikrlash jarayonlarini yagona kognitiv tizim sifatida shakllantirish, induktiv va deduktiv tafakkur o'rtasidagi uzviylikni ta'minlash;

2. Integratsiya g'oyasi – klasterli yondashuvni fanlararo tahlil, refleksiya va ijodiy izlanish bilan uyg'unlashtirish;

3. Shaxsga yo'naltirilganlik g'oyasi – har bir talabaning fikrlash uslubi, intellektual salohiyati va idrok darajasiga mos ta'lim strategiyasini belgilash;

4. Innovatsionlik g'oyasi – klaster texnologiyalarini raqamli ta'lim platformalari, sun'iy intellekt asosidagi tahliliy vositalar bilan integratsiyalash orqali interaktiv fikrlashni rivojlantirish.

Ushbu g'oyalar o'zaro bog'liq holda ta'lim jarayonida ilmiy fikrlash madaniyatini, mustaqil tahlil va reflektiv baholash ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi.

Klasterli yondashuv asosida induktiv va deduktiv fikrlash jarayonlarini shakllantirish oliy ta'limda ijodiy, analitik va reflektiv tafakkurni rivojlantirishning samarali konseptual yo'nalishidir. Mazkur yondashuv talabalarda bilimni tizimlashtirish, sabab-oqibat munosabatlarini tushunish, nazariy tafakkurni amaliy kontekstda qo'llash ko'nikmalarini shakllantiradi. Natijada talaba o'z fikrini asoslay oladigan, ilmiy dalillarga tayangan holda xulosa chiqaradigan, muammoli vaziyatlarni tahlil eta oladigan mantiqan mustaqil, ijodkor mutaxassis sifatida shakllanadi. Bu esa oliy ta'limning raqobatbardosh va innovatsion rivojlanish konsepsiyasiga mos natijadir.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Anderson, L.W., & Krathwohl, D.R. (2001). A Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives. New York: Longman. – P. 45–67.
2. Hattie, J. (2012). Visible Learning for Teachers: Maximizing Impact on Learning. London: Routledge. – P. 83–105.
3. Marzano, R.J. (2007). The Art and Science of Teaching: A Comprehensive Framework for Effective Instruction. Alexandria: ASCD. – P. 56–79.
4. Vygotsky, L.S. (1986). Thought and Language. Cambridge, MA: MIT Press. – P. 21–44.
5. Dewey, J. (1933). How We Think: A Restatement of the Relation of Reflective Thinking to the Educative Process. Boston: D.C. Heath & Co. – P. 112–138.
6. Bruner, J.S. (1990). Acts of Meaning. Cambridge, MA: Harvard University Press. – P. 49–64.

YANGI DAVR ILM-FANI: INSON UCHUN INNOVATSION G'OYA VA YECHIMLAR

IX RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI MATERIALLARI

2025-yil, oktyabr

Mas'ul muharrir: *F.T.Isanova*
Texnik muharrir: *N.Bahodirova*
Diszayner: *I.Abdihakimov*

Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar.
IX Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari to'plami.
1-jild, 9-son (oktyabr, 2025-yil). – 71 bet.

Mazkur nashr ommaviy axborot vositasi sifatida 2025-yil, 8-iyulda
C-5669862 son bilan rasman davlat ro'yaxatidan o'tkazilgan.

Elektron nashr: <https://konferensiyalar.com>

Konferensiya tashkilotchisi: "Scienceproblems Team" MChJ

Konferensiya o'tkazilgan sana: 2025-yil, 23-oktyabr

Barcha huquqlar himoyalangan.
© Science problems team, 2025-yil.
© Mualliflar jamoasi, 2025-yil.